

İLKÖĞRETİM TÜRKÇE SÖZLÜKLERİ ÜZERİNE*

*Alpaslan OKUR**

ÖZET

Sözcük öğreniminde en önemli araçlardan biri sözlüklerdir. İlk sözcüklerini ailede öğrenen birey, sözcük hazinesini daha sonra çeşitli yollarla geliştirir. Bireyin aile ortamında öğrendiği sözcüklerden sonra öğreneceği bütün sözcüklerde sözlükler, ilk başvuru kaynağıdır. İlköğretim sözlükleri, bu ilk başvuru kaynaklarının başındadır.

Bir ilköğretim sözlüğü, ne kadar çocuğa göre olursa çocuğun da sözlüğe karşı yaklaşımı o kadar içten olur. Çünkü çocuk, daha ilkokulun ilk yıllarında tanışacağı sözlük ile ömrünün sonuna kadar zaman geçirecektir. Bu sebeple, ilköğretim sözlüklerinin çocuğa göre olmasının yanı sıra çocuğun sözcük dağarcığının gelişmesinde de etkisi olmalıdır.

İlköğretim sözlükleri, okul çağındaki çocukların bilmedikleri sözcükleri öğrenmeleri için başvuru kaynağı olacaklarından, barındırdığı sözcükler çocuk kitaplarından oluşmalı, örnekler de çocuk algısına uyumlu olmalıdır.

“İlköğretim” dönemi geniş bir süreci kapsadığı için “İlköğretim Sözlüğü” de geniş bir kitleyi kapsamaktadır. İlköğretim sözlükçülüğü anlayış sonucunda birinci sınıf (7 yaş için de sekizinci sınıf (14 yaş) aynı sözlük kullanılabilir. Bu sebeple “İlköğretim Türkçe Sözlükleri”nin kendi içinde de ayrımlara ayrılması gerekmektedir: *İlk Düzey, Orta Düzey, İleri Düzey* gibi.

Bu çalışmada, çeşitli yayınevlerine ait ilköğretim sözlükleri, fiziksel ve içerik düzeni bakımından incelenmiş ayrıca barındırdığı sözcükler bakımından da seçilen çocuk kitaplarındaki sözcükler taranarak bu sözlüklerdeki durumuna (var/yok) bakılmıştır.

Sonuç olarak, çalışmada seçilen ilköğretim sözlüklerinden hareketle, sözlüklerin çocuk kitaplarındaki pek çok sözcüğü barındırmadığı, çocuklar için sözcük öğrenme hususunda bir başvuru yapısı özelliğine sahip olmadığı gözlemlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sözlük, Sözlükçülük, Sözcük Öğrenimi, Okuma, Anlam.

ON THE ELEMENTARY TURKISH DICTIONARIES

ABSTRACT

One of the most important tools for learning vocabulary is dictionaries. Person who the first words learned in the family then develops vocabulary by various activities. After s/he learned in the family of the individual words the first reference sources are of all the dictionaries to learn words. These dictionaries is at head of the first reference sources.

* Bu çalışmada, 2. Uluslararası Türkçenin Eğitimi-Öğretimi Kurultayı (Ürgüp, 2009)'nda bildiri olarak sunulmuştur.

*Yard. Doç. Dr., Sakarya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Öğretmenliği Bölümü, e-mail: aokur@sakarya.edu.tr

An elementary dictionary, according to how much the child if the child against the approach of the dictionary is so sincere. S/he will pass the time until the end of its life than the first years of primary school to meet one dictionary. For this reason, in addition to being in primary school children in dictionaries should be effective in the development of the child's vocabulary.

Primary dictionaries hosted words children's books should consist of the words also samples should be adaptive in the children's perception due to the application source children to learn words they do not know.

Because "Primary" period covers a wide range of process primary dictionary also includes a broad audience. As a result of elementary understanding of lexicography, first class (7 years) in the eighth grade (14 years) used the same dictionary. Therefore, "Primary Turkish Dictionaries" separation of phases in itself should be at: *First Level, Middle Level, Advanced Level*.

In this study, primary dictionaries belongs various publishers, are examined in terms of physical and internal layout, also words in selected children's books by scanned in terms of words contained status of these dictionaries (yes / no) are examined.

As a result, in this study has observed, based on the selected primary dictionaries, which dictionaries do not contain many the word, properties do not have a work of applicant regard to word learning for children.

Keywords: Dictionary, Lexicography, Word learning, Reading, Meaning.

1. Sözlük ve Sözlükçülük

Sözlüğü, bir sözlük maddesi dışında tanımlamak gerekirse; “*bir toplumun belleği... başvuru kaynağı... kitaba oranla daha çok satıldığından ticârî bir mal... metnin anlaşılmasında hakem... öğretici fakat az kullanılan... bilimsel değeri olmayan...*” (Günay 2007, 33-34) kitaplardır.

Sözlükleri sözcükler meydana getirir. Her yeni sözcük sözlüğe dahil oldukça sözlüğün ait olduğu dil gelişir, zenginleşir. Sözlüklerdeki sözcük sayısı o dilin durumunu, yani o dili konuşan milletin kültür ve sanat seviyesini, yaşam biçimini gösterir.

Dil, canlı bir varlıktır. Canlı bir varlık olmasından dolayı da her gün yeni sözcükler girerken bazı sözcükler de yok olmaktadır. Sözlüklerin içerisindeki bu hareketlilikten dolayı da yenilenmesi ve değişmesi kaçınılmazdır. Macleren (2007, 13), bir dile yeni giren sözcüklerin değişik alanlardaki taramalar da yapıldıktan sonra uzmanların değerlendirmeleri sonucu sözlüklerin yeni baskısına girdiğini belirtmiştir. Öztokat (1979)'ın da belirttiği gibi “*Sözlükte tanımlar ne matematik bir kesinlik taşır, ne de bulmacalardaki gibi yalın dolaylamalardır.*” Dil gelişikçe sözlük gelişir, sözcükteki anlam genişledikçe, tanım genişler ve değişebilir.

Ayrı bir uzmanlık alanı olan sözlükçülük “bir dilin söz varlığını inceleyen dil bilgisi” olmanın yanı sıra o dili kullanan millete ve başka milletlere öğretme amacını da taşır. Türkçeye ilgili en eski eserlerden birinin (DLT, 1072) bir sözlük oluşu, bizde sözlükçülüğün eskiye dayandığının bir göstergesidir. “*Mükemmel bir sözlüğü olmayan bir dil tabii zenginliği demek olan kelimelerini günden güne kaybederek, kendi sermayesi ile bir şey ifade edemeyecek derecede darlaşır*” (Sayan 2005, 27).” olması ise sözlükçülüğün bir dilin zenginliği bakımından ne kadar önemli olduğunu göstermektedir.

Dil, konuşulduğu milletin farklı kesimlerine (yağ meslek vb.) farklı söz varlıkları ve farklı yapılarla sunulur. Okul sözlükleri de bu yapılardan biridir. Özellikle ilköğretim okulları için

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 6/1 Winter 2011

hazırlanan sözlükler, o dili kullanan milletin geleceği olan çocukların sözcük hazinelerinin gelişmesi açısından önemlidir. Bir ilköğretim sözlüğü, hedef aldığı kitlenin özelliklerini göz önünde bulundurarak, ne kadar özenle hazırlanırsa o milletin çocuklarının söz dağarcığı ve kavram gelişimi de o kadar zenginleşir.

Karadeniz (2003, 44)'in de söylediği gibi sözlükler, bir dilin tüm sözcüklerinin topluca barındıkları yerlerdir. Sözlükler, bir dilin dağarcığındaki bütün sözcükleri, yalın halde ve sıralı bir şekilde kapsarken; kitaplar ise sözlüklerdeki bu sözcüklerden seçilerek, tasarlanarak, düzenlenerek oluşturulmuş sözel yapıtlardır. Aslında sözlükteki bu sözcükler ölü sözcüklerdir. Ulmann (aktaran Aksan 2005, 46)'ın da "Eğer sözcükler bağlam dışında var olmasaydı bir sözlük yazılamazdı." şeklinde söylediği gibi ne zaman ki sözlüğün dışına çıkar, bir bağlamda veya kitapta anlamlı şekilde kullanılır o zaman o sözcükler yeniden yaşamaya başlar, canlanır. Sözcüklerin bu şekilde canlanması kolay değildir. Çünkü "sözcükleri dile alıştırmanın en zor olduğu alan edebiyat" tır (Onaran 2003, 34). Fakat Özcan (2007)'a göre şu anda basılı birçok sözlükte örneklerin edebiyatımızı temsil eden seçilmiş metinlerden değil de gelişmiş ve dikkatsizce yazılması, sözcüğün anlaşılmasını zorlaştırmaktadır. Aksan (1998, c.III, s.85)'ın da belirttiği gibi, sözlükçülükteki en önemli unsur, sözlüğe temel olacak sözcüklerin doğrudan doğruya dilin yazılı ürünlerinin taranması yoluyla seçilmesidir.

Boğzamanlarda sözlük karıştırmanın sözcük hazinesini geliştirme açısından yararlı olacağı uzmanlar tarafından belirtilmektedir. Çınrak (2006, 57)'a göre sözlükte bir sözcük aranırken 15 yeni sözcük daha öğrenilebileceği belirtilmiştir. Özcan (2007)'a göre daha önce hiç bilmediği bir sözcüğün sadece tanımının okunarak öğrenilmesi öğrenci için kolay olmayacaktır.

2. Sözlük Kullanımı

Türkçe öğretiminin istenilen ölçüde gerçekleştirilmesi için sözlük kullanımının önemi kavranmalı, öğrencilerin yanlarında sözlük buldurmalarına dikkat edilmeli, anlamı çıkarılamayan her sözcük için öğrenciler sözlüğe yönlendirilmelidir. Bu yönlendirmeyi yapacak kişi güphesiz öğretmendir. Bu nedenle öğretmenlere Çotuksöken (2001)'in de belirttiği gibi lisans eğitimleri sürecinde sözlük kullanımı ve sözlükçülük ile ilgili bir ders konulmalıdır.

Sözlük kullanımına önem veren yeni müfredatta da ikinci sınıftan itibaren öğretmenlerin öğrencileri sözlük kullanmaya yönlendirebilecekleri belirtilmiştir. Akyol (2005) ise birinci sınıftan itibaren kullanmaya başlanması gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca dördüncü sınıftan itibaren de sözcük öğretiminde önemli yeri olan yazım kılavuzundan yararlanma becerisi (Yangın 2001, 25) de kazandırılmalıdır.

güphesiz ki sözlükleri önemli kılan ve onları kullanmaya sevk eden, sözcüklerle örülmüş anlamlı metinlerdir. Bunların içerisinde ise romanların konumu önemlidir. Fakat 40-50 yıl öncesine ait yazarlarımızın romanları günümüz okuyucularınca artık anlaşılabilir değildir. Sözcüklere her zaman için okuyucunun metinlerden hareketle anlam vermesini beklemek doğru bir yol değildir. Aynı şekilde eserlerin sadeleştirilerek okuyucuya sunulması da tavsiye edilemez. Bu romanları anlamak için kapsamlı bir sözlüğe ihtiyaç duyulmaktadır. Bazı yayımcılar anlamı bilinmeyen sözcükleri dipnot olarak açıklamaktadır veya kitabın sonuna bir sözlükçe eklemektedir; bu yöntem Sevim (2006, 40-41)'e faydalı olsa da çocuğun sözlük kullanımını engellediği için tartışılabilir. Çünkü şu anki Türkçe ders kitaplarında izlenen yöntem, öğrenci kitaplarının sonunda sözlükçelerin bulunmamasıdır. Böylelikle öğrenci, anlayamadığı ve bilmediği sözcükler için sözlüklere başvuramaz.

3. İlköğretim Sözlükçülüğüne Bir Bakış

3.1. Sözlükçüğün Genel Durumu

Sözlük hazırlama işi özenli, ilkel, yöntemli ve aceleyle gelmeden uygulama ve kuramın birleşmesiyle ortaya çıkacak bir durum (Kocaman, 1998; Uzun, 1999) iken günümüz ilköğretim sözlükleri birbirinin tekrarıdır ibaret olup sadece yayınevi ve kapak farklılığından bahsedilebilir. Sözlüklerdeki sözcüklerin farklılığı ve niceliklerindeki farklılık bir çeşitlilik, zenginlik olarak düşünülebilir; fakat var olan sözcükler, sözcüklerin tanımları ve örneklerin aynı olması sözlükçülükteki özensizliğin, kopyacılığın göstergesidir. Şunu da belirtmekte fayda vardır ki, normal sözlüklerde ilköğretim sözlüklerinde görülen bu olumsuz tutuma rastlanılmamaktadır. Fakat orda da fazla derecede farklılık ve çeşitlilik (sözcüklerin yazımı, sözcük kadrosunun farklılığı vs.) dil ile ilgili bazı sorunları meydana getirmektedir. Örneğin Böler (2006) tarafından yapılan araştırmada MEB ve TDK'nin sözlüklerinde bir yazım (imla) birliğinden söz edilemez.

Türkiye Türkçesi söz varlığını yetkin bir biçimde değerlendirememek ve sürekli olarak sözlükteki madde bakımının niceliği üzerinde yoğunlaşmak, sözlük hazırlayıcılarının “yöntem” konusuna yeterince eğilmelerini engellemiştir; *Türkçe Sözlük*, içindeki birçok değerlendirme ve örnekleme hatası yüzünden işlevselliğini yitirmiştir. Oysaki sözlüklerde “tanımlayıcı, açıklayıcı, doğrulayıcı, önerici, örnekleme” yönlerin ağırlıkta olması gerekir (Usta 2006, 226; Kocaman 1998, 113).

Yapılan araştırmalarda (Boz 2009, Macleren 2007), sözlük birimlerin madde bakımında veya ortak sözlükbirimlerin anlamlandırılmasında Türkçe sözlüklerde tutarsızlık ve büyük çelişkiler görülmüştür. Boz (2009, 183)'un tespitlerine göre sözlükler arasında ortak kavram alanı oluşturan sözlükbirimlerin tanımlarında kullanılan anlam birimciklerin sayılarında, yan anlamlarda, eskimiş ve yakın anlamlarda sözlükler arasında bir tutarlılık yoktur. Macleren (2007, 22-23)'in tespitlerine göre de bazı Türkçe sözlükler söz öbeklerini ayrı bir madde bakım olarak sunarken bazıları iç madde olarak sunmaktadır. Tarafımızca yapılan araştırma kapsamında da pek çok söz öbeği sözlüklerde madde bakım ya da iç madde olarak verilmemiştir. Örneğin *at koşmak*, *koşmak* maddesi altında “ Hayvanı çekeceği arabaya, sabana vb.ne bağlamak” şeklinde tanımlanmış ve ne *at* ne de *koşmak* maddeleri altında iç madde olarak verilmemiştir. Günay (2007, 36) ise iç madde çokluğunun, madde bakım sayısının azlığına sebep olacağını dolayısıyla sözlükteki sözcük sayısını etkileyeceğini belirtmiştir.

Ölmez (1994, 100) çağdaş bir anlayışla, eleştirilerin de göz önünde bulundurularak ortak bir yazım anlayışıyla uzlaşmış sözlük çalışmasının yapılması gerektiğini belirtmiştir. Sayan (2005) ve Kaya (2007), yaptıkları çalışmalarda okul sözlüklerindeki biçim, içerik ve madde bakımındaki tutarsızlıkları göz önüne sermişlerdir.

3.2. İlköğretim Sözlükleri Üzerine Bir Araştırma

Sözlüğü oluşturan madde bakımının belirlenmesindeki ortak görüş, o dile ait yazılı ürünlerin taranarak seçilmesidir. Dolayısıyla ilköğretim sözlüklerindeki madde bakımının temeli de bu 7-14 yaş aralığına hitap eden yazılı ürünlerin taranmasıyla oluşturulmalıdır.

Bu araştırmada TTKB'ce tavsiye edilen “İlköğretim Öğrencileri için 100 Temel Eser”den üç yerli roman seçilerek tarama yapılmış ve yaklaşık 300'e yakın sözcük ve sözcük grubu öğrenciler tarafından kullanılan ve piyasada var olan on dört ilköğretim sözlüğünde taranmıştır.

Araştırma Çizilence doğrultusunda gerçekleştirilmiştir: Uzman görüşleri alınarak “100 Temel Eser”den üç yerli roman seçilmiştir. Bu seçilen romanlar, her biri 20 farklı kişi olmak üzere toplamda 60 kişitarafından okunmuştur. Üst okuyucu olarak adlandırdığımız bu kişiler Türkçe,

sınıf ve okul öncesi öğretmenlerinden oluşmaktadır. Önce bu üst okuyuculara “*Bu kitapta ilköğretim II. aşama (12-14 yaş) öğrencisinin seviyesini aşacak, anlamayacağı sözcük/sözcük grubu (s/sg) var mı? Bu tür s/sg’leri not alınız.*” Çeklindeki bilgilendirmeye üst okuyucularca üç kitaptan 500’e yakın s/sg tespit edilmiştir. Daha sonra öğrenciler üzerinde yapılan bir pilot çalışma ile bu s/sg’ler yaklaşık 300’e indirilmiştir. Araştırmada öğrencilerin bu sözcükleri bilip bilmedikleri ve ne derecede bildikleri öğrencilere verilen anketteki cevaplara göre tespit edilmiştir. Bu tespit sonucu da öğrenciler tarafından bilinmeyen sözcüklerin ilköğretim sözlüklerindeki varlığı incelenmiştir.

İncelenen ilköğretim sözlükleri aşağıda liste halinde verilmiştir fakat bu sözlüklerde bulunmayan s/sg’ler ayrıca listenin sonunda belirtilen kaynak sözlük ve ansiklopedilerde de taranmıştır. İlköğretim sözlüklerinin seçiminde ise öğrenciler tarafından kullanılan ve bir web sitesine göre en çok satılan ilköğretim sözlükleri tercih edilmiştir.

İlköğretim Okul Sözlükleri

1. **sütun:** Örnekleriyle Türkçe Sözlük 1-4. ciltler, MEB, Ankara:2000
2. **sütun:** TDK İlköğretim için Türkçe Sözlük, Ankara:2005
3. **sütun:** Bu Yayınları (Komisyon), İstanbul:1997
4. **sütun:** Serhat Yay. (Komisyon), İstanbul: 2000
5. **sütun:** Meram Yay. (Haz.:Rağt Kuru), İstanbul: 2002
6. **sütun:** Ünlü Yay. (Komisyon), İstanbul:2003
7. **sütun:** Damla Yay. (Haz.: gerif Benekçi), İst.:2005
8. **sütun:** Özgür Eğitim Yay. (Haz.: Mevlüt Kaplan), İst.:1996
9. **sütun:** Arkadağ Yayın Evi (Haz.: Ali Püsküllüoğlu), Ankara: 2005
10. **sütun:** Gökılap Yay. (Haz.: M. Nihat Özön), İstanbul: 2001
11. **sütun:** Salan Yay. (Komisyon), İstanbul, 2004
12. **sütun:** Borda Siyah Yay. (komisyon),İstanbul:2003
13. **sütun:** Karanfil Yay. (Komisyon), İstanbul: 2006
14. **sütun:** Morpa Yay. (Komisyon), İstanbul:2006
15. **sütun:** Kılavuz (komisyon), İstanbul:2006

Kaynak Sözlük ve Ansiklopediler

TDK Türkçe Sözlük,2006, Ankara: TDK Yayınları

Derleme Sözlüğü I-XII, 1993, Ankara: TDK Yayınları

Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Lûgat (Ferit Devellioğlu), 1996 , Ankara: Aydın Kitapevi

Meydan Larousse 1-24, 1992, Sabah Gazetesi Yayınları

4. İlköğretim Sözlükçülüğünde Dikkat Edilecek Hususlar

İlköğretim sözlüklerinin hazırlanmasında, sözlük çalışmalarının amaçlarından hareketle hedef kitleyi de göz önünde tutarak, Çuönerileri (Akyüz 1988, 249-259; Boz 2006, 1-44; Budak 2000, 19-25; Çotuksöken 2001; Göçer 2001, 400-403; Çhan 2009; Karadüz 2009, 642-648; Sağır 2002, 49) dikkate almak gerekir:

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 6/1 Winter 2011

1. Sözlük çalışmasında görev alacak ekibin, üzerinde anlaşabilecekleri ortak bir yöntem belirlemesi gerekir.
2. İlköğretim öğrencilerinin algılama ve psikolojik özellikleri de dikkate alınarak ilköğretim öğrencilerine yönelik resimli *Türkçe Sözlük* hazırlanmalıdır. Resimleme yönteminde, bilinen somut kavramların değil de çocuğun canlandıramayacağı kavramların resmedilmesine dikkat edilmelidir.
3. Sözlükler hazırlanırken istatistikî bilgilerden hareket edilmelidir (1, 2....7, 8. sınıf öğrencilerinin bilmesi gereken sözcükler gibi).
4. TTKB’ce izin verilen bütün kitaplar taranarak buradan çıkarılan sözcüklerden hareketle her sınıf için bir sözlük hazırlanmalıdır.
5. Yapılacak istatistikî araştırmalarla okul sözlükleri eğitim sistemimizin terimlerini de içine alacak biçimde hazırlanmalıdır.
6. Ç düzen ve basım güzelliği açısından sözlükler, öğrencinin ilgisini çekecek yapı ve kalitede olmalıdır. Ebatı, kapağı, cilt, dikiş ve kâğıt kalitesine dikkat edilmelidir.
7. Sözcüklerin yanına kökenleri kısaltılarak yazılmalı, özellikle Arapça ve Farsça sözcüklerin okunuşlarını göstermek için gerekli işaret konulmalı ve açıklama yapılmalıdır.
8. Özellikle imlasında tereddüte düşebilecek sözcüklerle ayrı ve bitişik yazılan sözcüklerin öğrenci tarafından herhangi bir ikileme düşmeden kavranabilmesi için *imla kılavuzu* ile sözlükler eşgüdüm içerisinde hazırlanmalıdır.
9. Artık yaygınlaşarak bir sözcükmüş gibi dilimize giren kısaltmaları da açarak tanıtmalıdır.
10. Sözcüklerin anlamları, çocuğun anlayacağı nitelikte olmalı; örnekler ise yerli şair ve yazarların şiir, hikâye, roman türlerindeki eserlerinden olmalıdır.
11. Öğrencilerin okul sözlüklerinden daha iyi yararlanabilmeleri için sözlüklere (yazımla, okunuşla ve vurgu ile ilgili) “Kullanımla İlgili Açıklamalar” konulmalı ve bu açıklamalar öğretmenler tarafından da dikkate alınmalıdır.
12. Değişik sistemler kullanılarak sözcüklerin yabancı dilden gelip gelmediği, hangi dilden olduğu, uzun/ince/kısa okunması gereken heceler belli işaretlerle belirtilmelidir.
13. Daha kalıcı ve etkili sözcük öğretimi için madde baş kelimenin eş anlamlı(ları) o madde içinde verilmelidir.
14. Sözcüklerin gerçek ve mecaz anlamları yanında aynı madde içinde bulunduğu birleşik sözcük, terim ya da kavramlar ile birleşik fiiller ve özel kullanımlara yer verilmelidir.
15. Dil bilgisi açısından sözcüğün türü is./a. (isim, ad); s. (sıfat); zf. (zarf)... kısaltmalarıyla gösterilmesinin yanında fiillerin de fiil kökü (-mAk eki olmadan) yazılıp sonuna bir çizgi (*git-* gibi) konarak belirtilmelidir.
16. Sözlüklerin başlarında Türk alfabesinin harflerinin (büyük-küçük) verilmesinin yanı sıra el yazısı harflerini de vermek gerekir.
17. Ortak dilde kullanılan ve belirli sıklığı olan terimler de sözlüklerde yer almalıdır.
18. Bölge ağızlarındaki sözcüklerin yaygın olanları sözlüklere alınmalıdır.

Turkish Studies

19. Ortak içtihat sistemi oluşturularak sözcüklerin telaffuzları öğrenciye gösterilmelidir. Sözlüklerde sözcüklerin telâffuzlarına yer verilmemesi dil yanlışlarına sebep olmaktadır.

5. SONUÇ

Genel bir özetleme yapmak gerekirse, Türkçede sözlükçülük çok eskilere dayanmaktadır. Çünkü Türkler; farklı coğrafyalarda farklı etnik topluluklarla yaşadıkları için dilleri de başka dillerden etkilenmiş; pek çok dilden sözcük almış ve bu dillere sözcük vermiştir. Küreselleşmeden dolayı bu durum günümüzde daha da etkili bir şekilde karşımıza çıkmaktadır; diller arasındaki sözcük alışverişine hızla devam etmektedir.

Diller arasındaki sözcük alışverişinin yanı sıra Türkçemize pek çok yeni sözcük de girmektedir. Bu sözcüklerin çoğu, ait olduğu dilden olduğu gibi dilimize geçmektedir. Sözcüklerin bir kısmını da gerek Türkçenin gramer kurallarına uydurarak gerekse çevirerek sözcük hazinemize katmaktayız. Sonuçta bir sözcük dilimize nasıl girerse girsin sözlüklere de girmektedir. Dolayısıyla sözlüklerin de bunu en etkili ve kalıcı bir şekilde tanıtması gerekmektedir.

İlköğretim sözlükleri özellikle dilimize yeni giren sözcüklerin çocuğun dağarcığına yerleşmesinde önemli yer tutmaktadır. Sözlükçülük anlamında çocuğun ilk defa karşılaşacağı düğümlendiğinde, ileride de bağımlı hâle gelmesi için ilköğretim sözlüklerinin soğuk bir içerik ve yapıya sahip olmaması gerekir. Bu sebeple de ilköğretim sözlükleri pek çok alanda (çocuk gelişimi, dil, edebiyat, psikoloji, resim...) uzman bir ekip tarafından hazırlanmalıdır.

KAYNAKÇA

- AKSAN Doğan, **Her Yönüyle Dil, Ana Çizgileriyle Dilbilim**, TDK Yay., Ankara, 1998.
- AKSAN Doğan, **Anlam Bilim**, Engin Yayınevi, Ankara, 2005
- AKYOL Hayati, **Türkçe Okuma Yazma Öğretimi**, Pegema Yayıncılık, Ankara, 2005.
- AKYÜZ Yahya, “Türkçe Okul Sözlüklerinin Değerlendirilmesi”, **Türk Dilinin Öğretimi Toplantısı**, A.Ü. Eğitim Fakültesi Yayınları, Ankara, 1998, s.249-259
- BOZ, Erdoğan, “Sözlük ve Sözlükçülük Sorunları” **Türkçenin Çağdaş Sorunları**, (Edit. G. Gülsevin-E. Boz) Gazi Kitabevi, Ankara, 2006, s.1-44.
- BOZ, Erdoğan, “Sözlükbirimlerin Tanımlanmasına Anlambilimsel Bir Bakış” **Turkish Studies S: 4** (2009), s.172-183.
- BÖLER Tuncay, “Türkçe Sözlük (TDK) ile Örnekleriyle Türkçe Sözlük’ü (MEB) Karşılaştırma Denemesi”, **Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi**, S:1 (2006), s.101-118.
- BUDAK Yusuf, “Sözcük Öğretimi ve Sözlüğün Geleceği”, **Dil Dergisi**, S:92 (2000) s.19-25.
- ÇOTUKSÖKEN Yusuf, “Sözlükler Üzerine”, **Varlık**, Y:68, S: 1124 (2001), s.74-77.
- GÖÇER Ali, “Türk Dili ile İlgili Sözlüklere Genel Bakış ve Günümüz İlköğretim Sözlükleri”, **Türk Dili**, 598 (2001), s.388-403.
- GÜNAY Doğan, **Sözcükbilime Giriş**, Multilingual, İstanbul, 2007.
- İLHAN Nadir, “Sözlük Hazırlama Teknikleri, Çeşitleri ve Özellikleri” **Turkish Studies S: 4** (2009), s.534-554.

- ÖMRAK Mehmet, **Meşhurların Kitap Okuma Alışkanlıkları ve Etkili Okuma Teknikleri**, Çıra Yayınları, İstanbul, 2006.
- KARADENİZ gadan, “Ölü Sözcükler”, **Kitap-lık**, Y:10 S:58 (2003), s.44-45.
- KARADÜZ, Adnan, “Sözlük, Sözcük Anlamı ve Öğrenme Üzerine” **Turkish Studies** S: 4 (2009), s.636-649.
- KAYA Necati (2007). **Okul Sözlüklerinin Değerlendirilmesi (1945-2005)**, M.Ü Eğitim Bilimleri Ens. Yayınlanmamış Y.LTezi.
- KOCAMAN Ahmet, “Dilbilim, Sözlük, Sözlükçülük”, **Kebikeç** S:6 (1998), s.111-113.
- MACLEREN Gülhan Ağbaba (2007). **Türkçe Sözlüklerdeki Tanımlarda Eylemden Türemiş Sözcüklerin Üye ve Rol Yapısının Yeri**, Ank.Ünv. Sosyal Bilimler Ens. Yayınlanmamış Y.L Tezi.
- ONARAN Mustafa gerif, “Özleşme Türkçesinin Edebiyata Yansıması”, **Varlık**, Y:71 S:1154 (2003), s.34-36.
- ÖLMEZ Mehmet, “Türk Dilinin Sözlükleri ve Türk Sözlükçülüğü” **Uygulamalı Dilbilim Açısından Türkçenin Görünümü**, Dil Derneği Kurtuluğ Bıimevi, Ankara,1994.
- ÖZCAN, Emrah, “Türkçe Öğrenici Sözlüğü” **XXI. Ulusal Dilbilim Kurultayı Bildirileri**, Mersin, (2007).
- ÖZTOKAT Erdim, “Sözlük Üstüne Gözlemler”, **Dilbilim 4**, İstanbul 1979, s. 65-69.
- SAĞIR Mukim, **Öğretim Okullarında Türkçe Dil Bilgisi Öğretimi**, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2002.
- SAYAN Pervin (2005). **11-14 Yaş Çın Hazırlanan Okul Sözlüklerinde Tanımlar Üzerine Bir Araştırma**, M.Ü Eğitim Bilimleri Ens. Yayınlanmamış Y.LTezi.
- SEVİM Osman, **Kitap Okuma Alışkanlığı Kazandırma Projesi**, Erdem Yayınları, Ankara, 2006.
- USTA, Halil Öbrahim, “Türkçe Sözlük Hazırlamada Yöntem Sorunları”, **Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi**, S:46, (2006), s.223-242.
- UZUN Leyla, “1945’ten Bu Yana Türkçe Sözlükler”, **Kebikeç**, S:7-8 (1999), s.53-57.
- YANGIN, Banu, **Kuramdan Uygulamaya Türkçe Öğretimi**, Dersal Yayınları, Ankara, 2001

EKLER

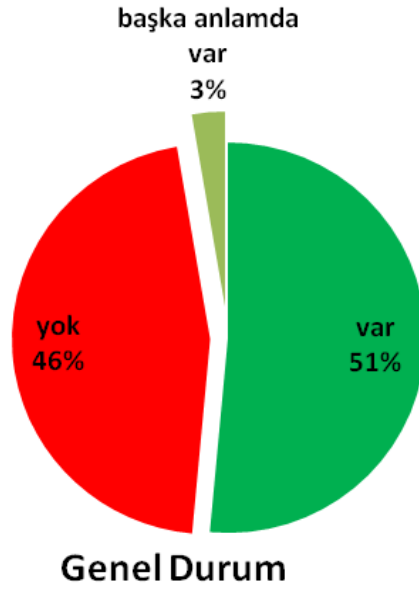
EK 1: Sözcüklerin Sözlüklerdeki Konumu

Sözcük/Sözcük Grupları	MEB ve İlköğretim Sözlüklerindeki Konumu													Sözcük/Sözcük Grupları	MEB ve İlköğretim Sözlüklerindeki Konumu														
	MEB	TDK	BU	SERHAT	MERAM	ÜNLU	DAMLA	O. EĞT.	ARKADAŞ	INKILAP	SALAN	BCE. BTH	HAKANFİL		MORPA	KILAVUZ	MEB	TDK	BU	SERHAT	MERAM	ÜNLU	DAMLA	O. EĞT.	ARKADAŞ	INKILAP	SALAN	BCE. BTH	HAKANFİL
ag	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
ahbap	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
atabanda	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
alabora	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
alay	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
aleyh	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
alışmaz	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
amıca	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
anafor	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
apışıp kalmak	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
at koşmak	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
atfen	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
avlu	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
ayakyolu	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
aynakacı	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
azamel	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
azat etmek	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
azman	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
bakıraç	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
bandıra	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
barba	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
barban	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
başaltı	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
bayüstü	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
betefin	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
bodoslama	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
borda	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
bordür	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
branda	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
bucak	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
burç(sur)	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
bütangaz/bütangaz ocağı	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
can evinden vurulmak	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
cenk/cenk havası çıkmak	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
çaglamak	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
çakarkeyif	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
çulpara	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
çaputa/çaputah	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
çarlık	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
çeşni/bülbul	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
çınca	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
çiyau	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
çini	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
dadannak	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
dehiz	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
didiklemek	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
didimnek	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
dimağ	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
dirise etmek	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
dirtnot	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+

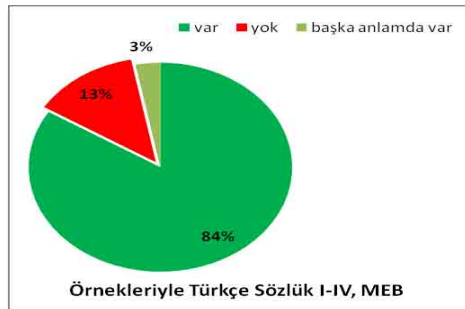
Turkish Studies

Ek 2: Genel Olarak ve Sözlüklere Göre Sözcüklerin Durumu Grafiği

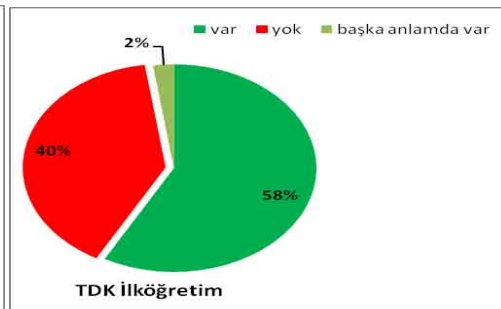
Grafik 1

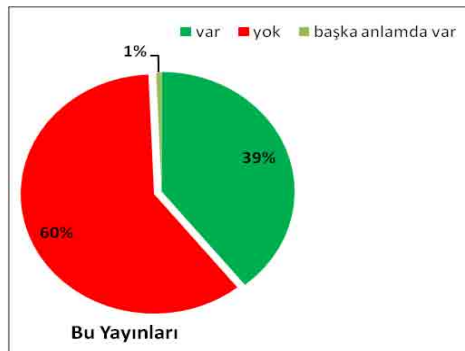
Grafik 1.1

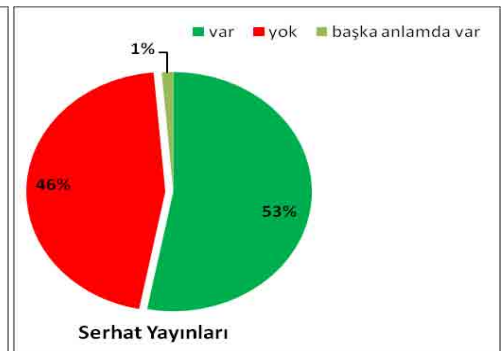
Grafik 1.2

Grafik 1.3

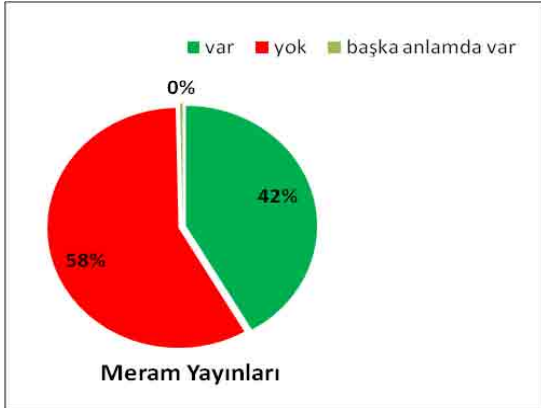

Grafik 1.4

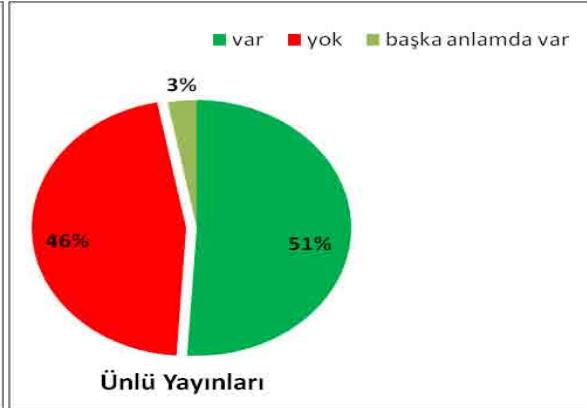

Turkish Studies

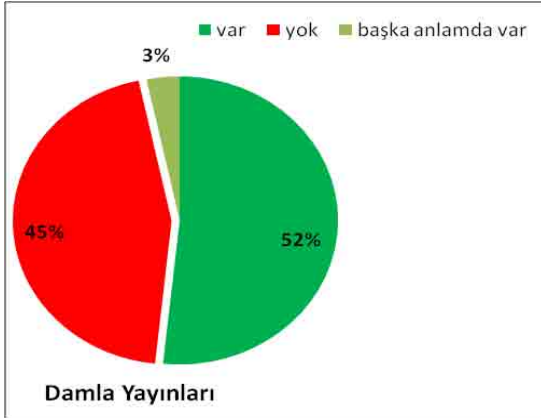
Grafik 1.5

Grafik 1.6

Grafik 1.7

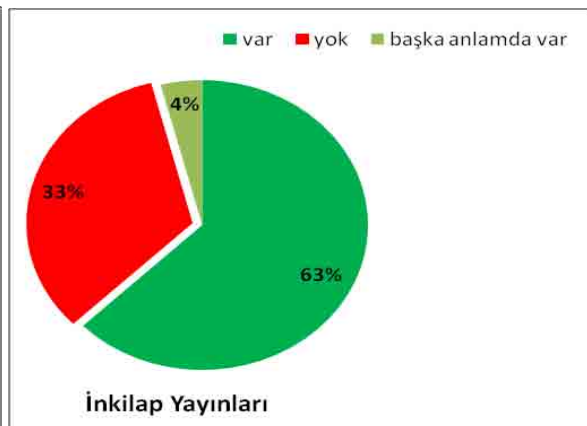
Grafik 1.8

Grafik 1.9

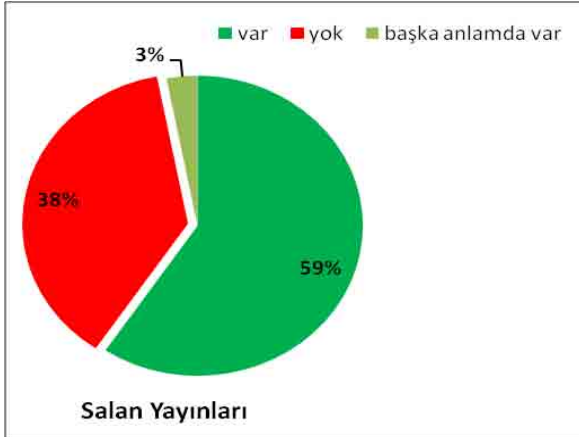

Grafik 1.10

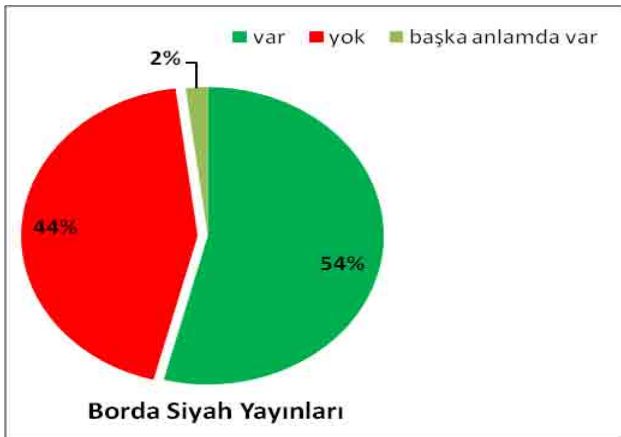

Turkish Studies

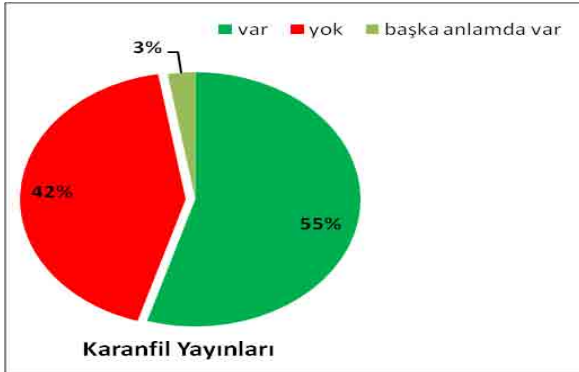
Grafik 1.11

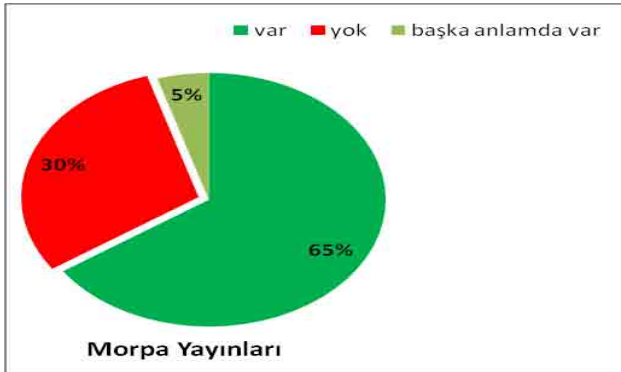
Grafik 1.12

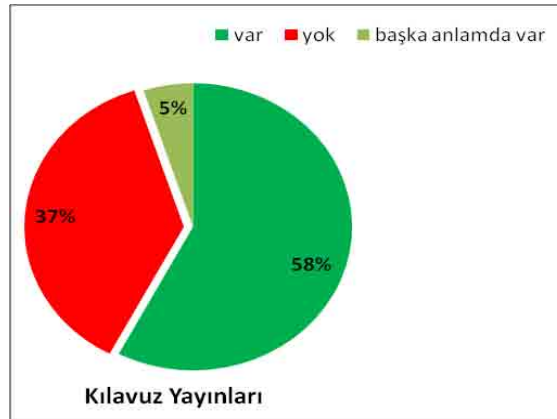
Grafik 1.13

Grafik 1.14

Grafik 1.15

Turkish Studies